

2024-01-22

Teisėjų atrankos į pirmosios instancijos teismus teisinis reguliavimas Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Suomijoje ir Vokietijoje

Darbe apžvelgiamos Estijos, Latvijos, Lenkijos, Suomijos ir Vokietijos teisės aktuose įtvirtintos kandidatų į pirmosios instancijos teismų teisėjų pareigas atrankos taisyklės, akcentuojant bendrosios kompetencijos teismams skirtą reglamentavimą.

Visose aptariamose valstybėse asmenys, atitinkantys įstatymo nustatytus reikalavimus (pavyzdžiui, atitinkamos valstybės pilietybės, aukštojo teisinio išsilavinimo, tam tikro amžiaus, geros reputacijos, profesinės patirties, socialinių įgūdžių turėjimas) turi įveikti tam tikras, dažnai ne vieną etapą turinčias, patikrinimo / atrankos procedūras, kad jų kandidatūros būtų pateiktos teisėjus į pareigas skiriantiems subjektams (valstybės vadovui, teisingumo ministrui). Tokių procedūrų metu, siekiant atrinkti geriausius kandidatus, gali būti tikrinamos kandidatų teisinės žinios, motyvacija ir psichologinės savybės, vertinami jų turimi profesiniai pasiekimai ir kt.

Kandidatų patikrinimo / atrankos procedūras vykdantys subjektai (komisijos, tarybos, komitetai) aptariamose valstybėse skiriasi savo formavimo tvarka, statusu ir kompetencija, bet į jų sudėtį visada yra įtraukiami teisėjai. Jų nariais taip pat gali būti prokuratūros, advokatūros, akademinės bendruomenės, politinės valdžios atstovai. Kai kuriose valstybėse teisėjų kandidatūros svarstomos ne tik minėtuose atrankos subjektuose, bet ir atitinkamo lygmens teismuose.

Estija

Teismų įstatymo¹ 47 straipsnyje nustatyta, kad Estijos Respublikos pilietis gali būti paskirtas teisėju, jeigu jis:

1) teisės srityje turi oficialiai patvirtintą mažiausiai magistro kvalifikacinį laipsnį, atitinkamą kvalifikaciją pagal Vyriausybės nutarimu nustatytas Estijos Respublikos kvalifikacijų ir iki 1991 m. rugpjūčio 20 d. buvusių Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos kvalifikacijų atitiktis arba atitinkamą užsienio kvalifikaciją;

2) moka estų kalbą Kalbos įstatyme nustatytu C1 lygiu arba atitinkamu lygiu;

3) yra aukštos moralės;

4) turi teisėjo darbui būtinų gebėjimų ir asmeninių savybių.

47 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teisėju negali būti skiriami asmenys:

1) kurie buvo nuteisti už nusikalstamą veiką;

2) kurie buvo nušalinti nuo teisėjo, notaro ar antstolio pareigų;

3) kurie buvo pašalinti iš Estijos advokatūros;

4) kurie buvo atleisti iš valstybės tarnybos už drausminį nusižengimą;

5) kurie yra bankrutavę;

¹ Courts Act: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/507112019001/consolide>

6) kurių auditoriaus profesinė veikla buvo nutraukta, išskyrus nutraukimą pagal auditoriaus prašymą;

7) kuriems atimta patentinio patikėtinio kvalifikacija, išskyrus atėmimą pagal patentinio patikėtinio prašymą.

8) kuriems buvo panaikinta prisiekusiojo vertėjo licencija Prisiekusiųjų vertėjų įstatymo pagrindu (prisiekęs vertėjas nevykdo įstatyme numatytos pareigos arba ją vykdo netinkamai).

Maksimalus teisėjo amžius yra 67 metai, jei šiame įstatyme nenumatyta kitaip (48 str.).

Teismų įstatymo 50 straipsnyje nustatyta, kad pirmosios instancijos teismo teisėju, t. y. apylinkės arba administracinio teismo (angl. *county or administrative court*) teisėju gali būti skiriamas asmuo, kuris, įgijęs šio įstatymo 47 straipsnyje nurodytą profesinę kvalifikaciją, ne mažiau kaip penkerius metus dirbo teisinį darbą arba ne mažiau kaip trejus metus dirbo Aukščiausiojo Teismo ar teismo tarnautoju (*law clerk or judicial clerk*)² ir yra išlaikęs teisėjo egzaminą arba nuo jo yra atleistas. Kandidato į teisėjus atitiktį nurodytiems reikalavimams vertina teisėjų egzaminų komisija (est. *kohtunikueksamikomisjon*).

Teisėjai į pareigas skiriami viešo konkurso būdu (53 str.). Teisingumo ministras skelbia viešą konkursą laisvoms apylinkės teismo, administracinio teismo ir apygardos teismo teisėjo pareigoms užimti.

Konkursas į laisvas teisėjo pareigas skelbiamas oficialiajame leidinyje „Ametlikud Teadaanded“. Paraiška pateikiama Aukščiausiojo Teismo pirmininkui per vieną mėnesį nuo skelbimo apie konkursą paskelbimo.

Kandidato į teisėjo pareigas asmeninių savybių tinkamumą vertina teisėjų egzaminų komisija (53 str.). Teisėjų egzaminų komisiją sudaro šešiolika narių ir ji sudaroma trejiems metams (69 str.). Komisiją sudaro keturi pirmosios instancijos teismo teisėjai ir keturi apeliacinės instancijos teismo teisėjai (kuriuos renka teismų suvažiavimas), keturi Aukščiausiojo Teismo *en banc* renkami Aukščiausiojo Teismo teisėjai, Tartu universiteto Teisės fakulteto tarybos paskirtas teisininkas, teisingumo ministro paskirtas Teisingumo ministerijos atstovas, advokatūros vadovybės paskirtas prisiekęs advokatas ir generalinio prokuroro paskirtas valstybės prokuroras. Teisėjų egzaminų komisija iš savo narių išsirenka teisėjų egzaminų komisijos pirmininką.

Teisėjų egzaminų komisijos kompetencijai priskirtiems klausimams spręsti komisijos pirmininkas sudaro ne mažiau kaip penkių narių kolegijas, iš kurių ne mažiau kaip trys yra teisėjai. Kolegijų sudarymo principai nustatomi teisėjų egzaminų komisijos darbo reglamente.

Vertindama kandidato į teisėjus asmeninių savybių tinkamumą, teisėjų egzaminų komisija atsižvelgia į informaciją, kuri yra svarbi teisėjo pareigoms atlikti, komisija taip pat gali pateikti paklausimus (*can make inquiries*). Asmeninių savybių vertinimo formos ir tvarka nustatomos teisėjo egzaminų komisijos darbo reglamente. Kandidatas į teisėjo pareigas, prieš jį skiriant teisėju, turi praeiti saugumo patikrinimą, išskyrus atvejį, kai jis turi galiojantį leidimą susipažinti su valstybės paslaptimis, žymimomis slaptumo žyma „Visiškai slaptai“, arba kai tapdamas kandidatu užima pareigas, kurios savaime suteikia teisę susipažinti su visų lygių valstybės paslaptimis. Kandidato į teisėjus saugumo patikrinimą atlieka Estijos vidaus saugumo tarnyba, kuri per tris mėnesius nuo dokumentų gavimo dienos pateikia teisėjų egzaminų komisijai saugumo patikrinimo metu surinktą informaciją ir pateikia išvadą, ar prašymą pateikęs asmuo atitinka leidimo susipažinti su valstybės paslaptimis išdavimo sąlygas. Remiantis saugumo patikrinimo metu surinktais duomenimis, kandidatas į teisėjus gali būti paskirtas teisėju per trejus metus nuo to laiko, kai Estijos vidaus saugumo tarnyba perdavė saugumo patikrinimo metu surinktą informaciją teisėjų egzaminų komisijai. Asmuo gali būti paskirtas teisėju vėliau nei per minėtą terminą, jeigu atliekamas naujas saugumo patikrinimas (54 str.).

Pagal 54 straipsnio 6¹ dalį, egzaminų komisija gali pateikti prašymą: 1) patikslinti ir pakeisti (*specification and modification*) saugumo patikrinimo metu surinktą informaciją; 2) patikrinti (*verification*) tam tikras aplinkybes, nurodytas Valstybės ir užsienio valstybių paslapčių ir įslaptintos informacijos įstatyme (pastaruoju atveju kandidatas į teisėjus pasirašo atitinkamą sutikimą).

² Šių tarnautojų statusas ir kompetencija apibrėžti Teismų įstatymo 31 ir 125¹ str.

Teisėjo egzaminą sudaro dvi dalys – raštu ir žodžiu. Teisėjo egzaminas organizuojamas pagal poreikį, bet ne rečiau kaip kartą per metus (66 str.). Egzamino laiką ir vietą nustato teisėjų egzaminų komisija. Tikslėnis teisėjo egzamino organizavimas nustatytas teisėjų egzaminų komisijos darbo reglamente. Jeigu asmuo per penkerius metus nuo teisėjo egzamino išlaikymo nebuvo paskirtas teisėju, jis turi pakartotinai išlaikyti egzaminą, kad galėtų vėl kandidatuoti į teisėjo pareigas.

Asmuo, kuris ne trumpiau kaip trejus metus dirbo prisiekusiu advokatu ar prokuroru, išskyrus prokuroro padėjėją, ir per trejus metus nuo prisiekusio advokato ar prokuroro veiklos nutraukimo kandiduoja į teisėjus, atleidžiamas nuo teisėjo egzamino. Teisėjų egzaminų komisija gali atleisti nuo teisėjo egzamino ir asmenį, dirbusį kitose pareigose ar pareigose, jeigu pareigos ar pareigų sudėtingumas ir atsakomybė atitinka teisėjo pareigų sudėtingumą ir atsakomybę.

Jeigu kandidatas į teisėjo pareigas neišlaiko teisėjo egzamino, pakartotinai laikyti egzaminą galima praėjus šešiams mėnesiams nuo neišlaikyto teisėjo egzamino (67 str.). Trečią kartą (ar ir daugiau) egzaminą galima laikyti praėjus trejiems metams nuo paskutinio neišlaikyto teisėjo egzamino.

Teisėjų egzaminų komisija savo sprendimą ir saugumo patikrinimo dokumentus perduoda Aukščiausiojo Teismo plenarinei sesijai (*en banc*) ir apie sprendimą praneša egzaminuojamajam.

Teismų įstatymo 55 straipsnyje nustatyta, kad pirmosios instancijos teismo teisėjus ir apeliacinio teismo teisėjus skiria Respublikos Prezidentas Aukščiausiojo Teismo *en banc* siūlymu (*on the proposal*). Aukščiausiasis Teismas *en banc* pirmiausia atsižvelgia į teismo, į kurį asmuo kandiduoja, visos sudėties teismo nuomonę. Jeigu į laisvas teisėjo pareigas kandiduoja keli asmenys, Aukščiausiasis Teismas *en banc* sprendžia, kurį asmenį siūlyti Respublikos Prezidentui skirti teisėju. Apie Aukščiausiojo Teismo *en banc* sprendimą pranešama kandidatui.

Respublikos Prezidento paskirtą (*appointed to office*) pirmosios instancijos teismo teisėją arba apeliacinės instancijos teismo teisėją į teismo tarnybą skiria (*appoints to court service*) Aukščiausiasis Teismas *en banc* (55 str. 3 d.). Skirdamas pirmosios instancijos teismo teisėją į teismo tarnybą, Aukščiausiasis Teismas *en banc* taip pat nustato teismo rūmus (padalinį), kuris bus nuolatinė teisėjo tarnybos vieta.

Latvija

Teismų įstatyme³ įtvirtinti teisėjui taikomi reikalavimai. Pagal 51 straipsnio 1 dalį, teisėju gali būti asmuo, kuris atitinka tokius būtinuosius reikalavimus:

- 1) yra Latvijos pilietis;
- 2) moka valstybinę kalbą aukščiausiu lygiu;
- 3) yra įgijęs aukštąjį profesinį arba akademinį išsilavinimą (išskyrus pirmosios pakopos profesinį išsilavinimą) ir teisininko kvalifikaciją, taip pat magistro arba daktaro laipsnį;
- 4) yra nepriekaištingos reputacijos;
- 5) yra sulaukęs 30 metų amžiaus.

Atrenkant teisėją, neleidžiama diskriminacija dėl kilmės, socialinės ir turtinės padėties, rasės ar tautybės, lyties, požiūrio į religiją, profesijos rūšies ir pobūdžio, politinių ar kitokių pažiūrų. Reikalavimas, kad teisėjas turi būti Latvijos pilietis, nelaikomas diskriminaciniu.

Kandidatai į teisėjus atrenkami viešo konkurso būdu. Konkurso taisyklės tvirtina Teismų taryba (lat. *Tieslietu padome*, angl. *Judicial Council*)⁴, teisingumo ministrai ir Aukščiausiojo Teismo pirmininkui rekomendavus.

³ Par tiesu varu: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847>

Law On Judicial Power (2020 m. gruodžio 10 d. redakcija): <https://likumi.lv/ta/en/en/id/62847-on-judicial-power>

⁴ Teismų tarybą sudaro 15 narių – aštuoni nuolatiniai nariai (pareigūnai) ir septyni renkami nariai. Nuolatiniai nariai: Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, Konstitucinio Teismo pirmininkas, teisingumo ministras, Saeimos Teisės komisijos pirmininkas, generalinis prokuroras, Latvijos prisiekusių advokatų tarybos pirmininkas, Latvijos prisiekusių notarų tarybos pirmininkas, Latvijos antstolių tarybos pirmininkas. Nuolatinis narys (pareigūnas) gali įgalioti kitą asmenį

Īstatymo 52 straipsnyje ģtvirtinti reikalavimai, keliami rajono (miesto) teismo (lat. *rajona (pilsētas) tiesa*, angl. *district (city) court*) teisējo kandidatūrai. Rajono (miesto) teismo teisēju galima skirti asmeni, kuris:

- 1) ģgijęs teisininko kvalifikacijā ne mažiau kaip penkerius metus dirbo pagal teisininko specialybę arba ne mažiau kaip penkerius metus dirbo teismo pirmininko ar teisējo padējēju;
- 2) yra ģtrauktas ģ kandidatū ģ teisējus sārāšā;
- 3) atitinka būtinuosius reikalavimus, ģtvirtintus ģstatymo 51 straipsnio 1 dalyje.

Kandidato ģ rajono (miesto) teismo teisējo pareigas atrankos tvarkā nustato Teismū taryba ir paskelbia oficialiajame leidinyje "Latvijas Vēstnesis" (54¹ str.) Kandidatas, kuris nebuvo ģtrauktas ģ kandidatū ģ teisējus sārāšā, pakartotinai dalyvauti kandidato ģ rajono (miesto) teismo teisējus atrankoje gali ne anksčiau kaip po metū nuo atsisakymo leisti dalyvauti kitame atrankos etape arba atsisakymo ģtraukti ģ kandidatū ģ teisējus sārāšā gavimo dienos.

Īstatymo 55 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kandidatais ģ teisējo pareigas negali būti asmenys, anksčiau bausti už nusikalstamos veikos padarymā (neatsižvelģiant ģ teistumo išnykimā ar panaikinimā); kurie anksčiau padarē nusikalstamā veikā, bet buvo atleisti nuo bausmēs atlikimo dēl senaties, amnestijos ar malonēs; kuriū atžvilģiu baudģiamoji byla buvo nutraukta dēl priežasčiū, nesusijusiū su atleidimu nuo baudģiamosios atsakomybēs; kurie buvo nušalinti nuo teisējo, prisiekusiojo teismo antstolio, prisiekusiojo teismo antstolio padējējo, prisiekusiojo notaro, prisiekusiojo notaro padējējo pareiģū, išbraukti iš prisiekusiuģū advokatū ar prisiekusiuģū advokatū padējēģū sārāšo arba atleisti iš prokuroro pareiģū, remiantis sprendimu drausmēs byloje, jeigu nuo drausmēs byloje priimto sprendimo ģsiteisēģimo nēra prāģē penkeri metai ir pan.

Pagal 55 straipsnio 2 dalģ, kad Teismū tarybos sudaryta komisija gali leisti asmeniui, kuris dēl neatsargumo yra padaręs baudģiamāģ nusiģzengimā ar nesunkū nusikaltimā, dalyvauti kandidatū ģ teisējus atrankoje, jeigu prāģē ne mažiau kaip aštuoneri metai nuo apkaltinamoģo nuosprendģio priēmimo arba nuo sprendimo nutraukti baudģiamāģ bylą nereabilituojanģiais pagrindais priēmimo, o jeigu teistumas per šģ laikotarpģ nebuvo išnyķęs ar panaikintas – nuo teistumo išnykimo ar panaikinimo momento.

Minēģ Teismū tarybos sudaryģ komisijā sudaro teisēģū ir prokuroru asociacijū, kandidatus ģ rajono (miesto) teismo ir apylinkēs teismo teisēģus atrenkanģios komisijos, Teisēģū etikos komisijos ir Prokuroru atestacijos komisijos atstovai. Komisijos nario kadencija yra ketveri metai.

Komisija, sprēsdama dēl leidimo asmeniui dalyvauti atrankoje, ģvertina asmens padarytos nusikalstamos veikos rūšģ ir pobūdģ, galimā nusikalstamos veikos ģtakā tarnybiniū pareiģū atlikimui, asmens veiklā laikotarpiu nuo nusikalstamos veikos padarymo iki tos dienos, kai asmuo kreipēsi dēl leidimo ir kita. Komisija gali praģyti valstybēs ir savivaldybiū institucijū, taip pat privaģiū asmenū informacijos ar nuomoniū, reikalingū tokiam vertinimui atlikti.

Kandidatū ģ apylinkēs (miesto) teismo teisējo pareigas, kuris buvo atrinktas 54¹ straipsnyje nustatyta tvarka, surinko daugiausia balū iš asmenū, ģrašytū ģ kandidatū ģ teisēģus sārāšā ir sutiko eiti laisvas teisējo pareigas, skiria ģ pareigas arba tvirtina teisingumo ministras (57 str.).

Detaliā teisēģū atrankos tvarkā, kaip jau minēģta, tvirtina Teismū taryba. 2021 m. Priimtame Tarybos sprendime "Dēl kandidatū ģ apylinkēs (miesto) teismo ir apygardos teismo teisēģus atrankos tvarkos"⁵ nustatyta, kad konkursas organizuojamas ne reģiau kaip kartā per treģus metus ir skelbiamas pirmāģ kalendoriniū metū rugsēģo mėnesio darbo dienā, jei Teismū taryba nenusprendģia kitaip.

Pretendentū ģ teisēģus atrankos komisijos organizavimā ir administracinģ darbā atlieka Teismū administracija (toliau – Administracija).

Pretendentū ģ rajono (miesto) teismo ir apygardos teismo teisējo pareigas atrankos komisijā (toliau – Komisija) sudaro trys Aukščiausioģo Teismo senato nariai, trys apygardos teismū teisēģai ir trys rajono (miesto) teismū teisēģai. Teismū taryba atrankos komisijā sudaro ketveriems metams.

---

dalyvauti Teisingumo tarybos posēdyje. Tarybos renkami nariai: Aukščiausioģo Teismo plenarinēģe sesijoje išrinktas teisēģas ir šeģi teisēģū suvaģiavime išrinkti teisēģai.

⁵ Par Rajona (*pilsētas*) tiesas un apģabaltiesas tiesneģa amata kandidātu atlases kārtģbu:

<https://likumi.lv/ta/id/327188-par-rajona-pilsetas-tiesas-un-apgabaltiesas-tiesnesa-amata-kandidatu-atlases-kartibu>

Komisijos nario pareigos nėra suderinamos su Teisėjų kvalifikacinės komisijos nario pareigomis. Teismų tarybos pirmininkas arba jo įgaliotas atstovas gali dalyvauti Komisijos darbe patariamojo balso teise. Komisijos sekretoriaus pareigas atlieka administracijos paskirtas asmuo.

Prieš skelbdama konkursą ir prieš siūlydama laisvas teisėjo pareigas asmeniui, įtrauktam į kandidatų į rajono (miesto) teismo ar apygardos teismo teisėjo pareigas sąrašą, Teismų administracija informuoja buvusius Konstitucinio Teismo, tarptautinio teismo ir viršnacionalinio teismo (lat. *pārnacionālās tiesas*) teisėjus apie laisvas teisėjo pareigas, patalpindama skelbimą portale www.tiesas.lv. Skelbime nurodomas terminas (kuris negali būti trumpesnis nei 20 dienų), per kurį turi būti pateiktas prašymas ir informacija, kurią reikia pateikti.

Jei pretendentas atitinka Teismų įstatyme nustatytus reikalavimus, Komisija vertina pretendentą šių Taisyklių IX skyriuje nustatyta tvarka. Jei vertinimas teigiamas, pretendentas rekomenduojamas skirti apylinkės (miesto) teismo teisėju arba patvirtinti apygardos teismo teisėju Teismų įstatymo nustatyta tvarka.

Administracija, kad Komisija galėtų patikrinti, ar pareiškėjui, kuris nėra teisėjas, taikomi Teismų įstatyme nustatyti apribojimai eiti teisėjo pareigas, prašo kompetentingų institucijų pateikti informaciją. Prireikus Administracija gali paprašyti pareiškėjo pateikti papildomos informacijos.

Atranka vyksta keturiais etapais, vertinant formaliuosius kriterijus, profesinius įgūdžius ir prioritetines elgesio kompetencijas:

1) pirmas etapas – paraiškos vertinimas tikrinant formaliuosius kriterijus: ar pareiškėjas atitinka Teismų įstatyme nustatytus reikalavimus, keliamus kandidatui į teisėjo pareigas, ir ar nėra apribojimų eiti teisėjo pareigas;

2) antras etapas – profesinių žinių patikrinimas (testo metu tikrinamos pretendento profesinės žinios, reikalingos teisėjo pareigoms atlikti; testo formą nustato Komisija);

3) trečias etapas – profesinių gebėjimų testas: dviejų teisinių problemų sprendimas raštu (klausimynas) ir atsakymai žodžiu į burtų keliu ištrauktus ir Komisijos užduotus klausimus. Komisija tikrina pretendento teisinės žinias ir gebėjimą jas taikyti, gebėjimą taikyti teisę probleminėje situacijoje, gebėjimą argumentuoti ir pateikti savo požiūrį;

4) ketvirtas etapas – raštu pateiktų atsakymų į klausimus vertinimas, pretendento motyvacijos ir gebėjimo ją pagrįsti patikrinimas, psichologinis pretendento įvertinimas ir elgesio kompetencijų pokalbis, pretendento asmeninių ir socialinių kompetencijų įvertinimas.

Komisijos posėdžiai yra uždari. Atrankos procedūroje gali dalyvauti pretendentai, Komisija, Komisijos sekretorius, patariamųjų įgaliojimų turintis asmuo, o ketvirtajame atrankos etape – išorės ekspertai. Komisijos nariai tarpusavyje susitaria dėl atrankos etapui reikalingo narių skaičiaus.

Kandidatu į teisėjus tampa pretendentas, sėkmingai išlaikęs atrankos testus, taip pat teisėjas pretendentas, gavęs teigiamą Teisėjų kvalifikacinės komisijos nuomonę.

Kandidatas vienu metu gali būti įtrauktas į daugiau nei vieną kandidatų į teisėjus sąrašą. Norėdamas būti įtrauktas į kitą kandidatų į teisėjus sąrašą, kandidatas į teisėjus turi iš naujo pateikti paraišką dalyvauti atitinkamame konkurse. Tokiu atveju kandidatas iš naujo laiko antrąjį ir trečiąjį atrankos testų turus. Kandidatas į teisėjo pareigas į sąrašą įtraukiamas trejiems metams. Teismų tarybos sprendimu, kandidatų į teisėjus sąrašo galiojimas gali būti pratęstas, tačiau iš viso ne ilgiau kaip penkeriems metams. Pasibaigus sąrašo galiojimo laikui, asmuo turi teisę iš naujo pateikti prašymą dalyvauti kandidatų į teisėjus atrankoje.

Laisva teisėjo vieta siūloma kandidatui, kuris atitinkamame kandidatų sąraše surinko daugiausia balų. Pagal Kandidatų į apylinkės (miesto) teismo ir apygardos teismo teisėjus atrankos tvarkos 69 punktą, jeigu iš asmenų, kurie yra kandidatai į laisvą apylinkės (miesto) teismo teisėjo vietą ir kurie nėra teisėjai, didžiausią balų skaičių turi du ar daugiau asmenų, pareiškusių pasirengimą užimti laisvą teisėjo vietą, su šiais kandidatais pokalbį organizuoja atitinkamo teismo pirmininkas, kuris ir priima sprendimą dėl tinkamiausio kandidato užimti laisvą teisėjo vietą. Šis sprendimas neskundžiamas.

Jei kandidatas į teisėjus priima pasiūlymą, jo kandidatūra į teisėjus teikiama tvirtinti, skirti ar perkelti į teisėjo pareigas Teismų įstatymo nustatyta tvarka. Jei kandidatas, užėmęs pirmąją vietą sąraše, atsisako laisvų teisėjo pareigų, tos pačios laisvos teisėjo pareigos siūlomos kitam kandidatui,

surinkusiam didžiausią balų skaičių sąrašė. Jeigu vienu metu atsiranda kelios laisvos teisėjo pareigos, daugiausiai balų sąrašė surinkęs kandidatas turi teisę pasirinkti, kurias iš laisvų pareigų priimti.

Lenkija

Bendrosios kompetencijos teismų organizavimo įstatymo⁶ 57 straipsnis teisę kandidatuoti į bendrosios kompetencijos teismo⁷ teisėjo pareigas garantuoja kiekvienam asmeniui, atitinkančiam nustatytus reikalavimus. Reikalavimai kandidatui į apylinkės teismo (pirmosios instancijos bendrosios kompetencijos teismas) teisėjo pareigas nustatyti Bendrosios kompetencijos teismų organizavimo įstatymo 61 straipsnyje – apylinkės teismo teisėju gali tapti asmuo, kuris, *inter alia*, yra vien Lenkijos pilietis, turi aukštąjį teisinį išsilavinimą (magistro laipsnis), bent 29 metus amžiaus, yra išlaikęs teisėjo ar prokuroro egzaminą ir, būdamas teismo asesoriumi (apie asesorių statusą ir skyrimą žr. tekste žemiau), vykdė teisėjo funkcijas bent 3 metus. Išlaikyto egzamino ir teismo asesoriaus patirties reikalavimai kai kuriais atvejais netaikomi (pavyzdžiui, kai apylinkės teismo teisėju pageidauja tapti administracinio ar karo teismo teisėjas, prokuroras, mokslinį laipsnį turintis teisės srities mokslininkas). Apygardos teismo (pirmosios instancijos bendrosios kompetencijos teismas kai kuriose bylose) teisėju gali tapti asmuo, turintis tam tikrą apylinkės, karo ar administracinio teismo teisėjo, prokuroro, advokato stažą, mokslinį laipsnį turintis teisės srities mokslininkas ir kt. (Bendrosios kompetencijos teismų organizavimo įstatymo 63 str.).

Apie laisvas teisėjo pareigas teisingumo ministras skelbia oficialiajame leidinyje „Monitor Polski“. Suinteresuotų asmenų kandidatūros, naudojant elektroninę sistemą, kurią palaiko Teisingumo ministerija, turi būti pateiktos per 14 dienų nuo paskelbimo apie laisvas bendrosios kompetencijos teismo teisėjo pareigas. Kandidatai, vykdantys teisinę profesinę veiklą (teisėjai, prokurorai, advokatai, notarai, teisės srities mokslininkai), be kita ko, turi pateikti tokią jų veiklą atspindinčius dokumentus. Pavyzdžiui, prokuroras, kandidatuojantis į teisėjo pareigas, turi nurodyti 50 bylų (arba visas bylas, jeigu kandidato praktikoje buvo mažiau nei 50 bylų), kuriose jis atliko ar prižiūrėjo ikiteisminį tyrimą, pateikė kaltinamąjį aktą, vykdė kaltinimo funkcijas teisme ir kt. Formalius reikalavimus atitinkančios kandidatūros nagrinėjamos teismuose. Apygardų ir apylinkių teismų teisėjų kandidatūras, atsižvelgdami į visą kandidatų apibūdinančią informaciją, nagrinėja ir vertina apygardos teismai (Bendrosios kompetencijos teismų organizavimo įstatymo 57–58 str.).

Po teisėjų kandidatūrų nagrinėjimo teismuose jos perduodamos svarstymui konstitucinėje teismų nepriklausomumo užtikrinimo institucijoje – Nacionalinėje teismų taryboje (lenk. *Krajowa Rada Sądowictwa*). Lenkijos Konstitucijos⁸ 186 straipsnyje nurodyta, kad Nacionalinė teismų taryba (toliau – NTT) saugo teismų bei teisėjų nepriklausomumą ir gali kreiptis į Konstitucinį Tribunolą dėl norminių teisės aktų, kiek jie liečia teismų ir teisėjų nepriklausomumą, atitiktis Konstitucijai. Nacionalinės teismų tarybos įstatymo⁹ (NTT įstatymas) nustatyta tvarka NTT tai pat vykdo įvairias su teismų funkcionavimu užtikrinimu bei teisėjų karjera susijusias funkcijas. Būtent NTT siūlymu, pagal Konstitucijos 179 straipsnį, Respublikos Prezidentas skiria į pareigas teisėjus.

Pagal Konstitucijos 187 straipsnio 1 dalį, NTT sudaro:

- pirmasis Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, teisingumo ministras, Vyriausiojo Administracinio Teismo pirmininkas ir Respublikos Prezidento paskirtas asmuo;

⁶ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010981070/U/D20011070Lj.pdf>

⁷ Bendrosios kompetencijos teismais Lenkijoje laikomi apylinkių teismai (lenk. *sądy rejonowe*), apygardų teismai (*sądy okręgowe*) ir apeliaciniai teismai (*sądy apelacyjne*). Aukščiausiasis Teismas, kurio jurisdikcijai priskirtas ir karo teismų nuosprendžių peržiūrėjimas, nelaikomas bendrosios kompetencijos teismu. Atskirai funkcionuoja administraciniai teismai, nepatenkantys į Aukščiausiojo Teismo jurisdikciją.

European Justice. Krajowe systemy wymiaru sprawiedliwości. Polska:

https://e-justice.europa.eu/16/PL/national_justice_systems?POLAND&member=1

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

⁹ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądowictwa:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20111260714/U/D20110714Lj.pdf>

- 15 teisėjų, išrinktų iš Aukščiausiojo Teismo, bendrosios kompetencijos teismų, administracinių teismų ir karo teismų teisėjų¹⁰;

- 4 Seimo nariai, išrinkti Seimo, ir 2 senatoriai, išrinkti Senato.

NTT iš savo narių išsirenka pirmininką ir du vicepirmininkus (Konstitucijos 187 str. 3 d.).

Teisėjų kandidatūros NTT yra svarstomos NTT įstatymo nustatyta tvarka. Preliminariai kandidatūros nagrinėjamos kolegijoje, kurią NTT pirmininkas sudaro iš trijų ar daugiau NTT narių (kolegija negali būti sudaroma vien iš teisėjų ar vien iš parlamento narių) (NTT įstatymo 31 str.). Kolegija balsavimu patvirtina savo poziciją dėl kandidatūrų (NTT įstatymo 34 str.). Jeigu kandidatų yra daugiau kaip vienas, kolegija sudaro rekomenduojamų kandidatų sąrašą, o kandidatų eilė sąrašė nustatoma pagal jų profesinę patirtį, akademinius pasiekimus, gautas rekomendacijas, kandidatūrų vertinimo teismuose metu gautas nuomones ir kt. (NTT įstatymo 35 str.). NTT savo posėdyje visas teisėjų kandidatūras, jeigu jų yra daugiau kaip viena, vertina kartu ir apsisprendžia dėl kiekvieno kandidato rekomendavimo paskyrimui į teisėjo pareigas (NTT įstatymo 37 str.).

Bendrosios kompetencijos teismų organizavimo įstatymo 2 straipsnyje nurodyta, kad apylinkių teismuose teisingumą gali vykdyti ne tik teisėjai, bet ir (su tam tikromis išimtimis) teismo asesorai. Pagal šio įstatymo 106i straipsnį, asesorius, kaip ir teisėjus, į pareigas skiria Respublikos Prezidentas, gavęs NTT siūlymą. Pagal to paties įstatymo 106h straipsnį, kandidatams į teismo asesoriaus pareigas taikoma dauguma tų pačių reikalavimų kaip ir kandidatams į apylinkių teismų teisėjų pareigas, tačiau nereikalaujama, kad kandidatai turėtų 29 metus ir patirties vykdant teisėjo funkcijas. Į asesoriaus pareigas kandidatuojantys asmenys turi būti baigę mokymus Nacionalinėje teismų ir prokuratūros mokykloje¹¹.

Suomija

Suomijoje veikia 22 bendrosios kompetencijos teismai: 20 apygardos teismų (pirmosios instancijos teismai), 5 apeliaciniai teismai ir Aukščiausiasis Teismas¹².

Pagal Suomijos Konstitucijos¹³ 102 straipsnį, asmenis į nuolatinės teisėjų pareigas skiria Respublikos Prezidentas įstatymo nustatyta tvarka. Kitų teisėjų skyrimo tvarką nustato įstatymas.

Teisėjų skyrimo tvarką reglamentuoja Teismų įstatymas¹⁴. Pagal Teismų įstatymo 11 skyriaus 3 straipsnį, asmenis į nuolatinės teisėjų ir teismų pirmininkų pareigas skiria Respublikos Prezidentas Vyriausybės siūlymu.

Pirmosios instancijos (apygardos) bendrosios kompetencijos teismų teisėjus skiria Respublikos Prezidentas teisingumo ministro siūlymu ir Teisminių paskyrimų tarybos (angl. *Judicial Appointments Board*)¹⁵ patarimu. Praktikoje tiek Respublikos Prezidentas, tiek teisingumo ministras visuomet vadovaujasi Teisminių paskyrimų tarybos patarimu dėl siūlomo skirti pretendento į teisėjus¹⁶.

¹⁰ Iki 2017 m. NTT narius teisėjus rinkdavo įvairių teismų teisėjai. Tačiau 2017 m. priimtomis įstatymų pataisomis nustatyta, kad teisėjus į NTT 4 metų kadencijai, atsižvelgdamas į įvairių teismų rūšių ir lygių atstovavimo poreikį, išrenka Seimas (NTT įstatymo 9a str.). Šią reformą kritiškai įvertino ES institucijos, Europos žmogaus teisių teismas pripažino, kad NTT tapo pernelyg veikiamą įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios. 2021 m. NTT buvo pašalinta iš Europos teismų tarybos tinklo. Dabartinė Lenkijos vyriausybė rengia įstatymų pataisas, kurios vėl grąžintų teisėjams teisę patiems rinkti savo atstovus NTT.

Financial Times. Poland puts forward justice reform needed to unfreeze EU funds:

<https://www.ft.com/content/a13c8db3-c5c7-4f3a-8b1a-0246394aa579>

¹¹ *Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury. O aplikacjach:*

<https://www.kssip.gov.pl/aplikacje/o-aplikacjach/informacje-ogolne>

¹² *Finnish Courts:* <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/tuomioistuimet.html#>

¹³ *Ministry of Justice of Finland. Constitution of Finland:* <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990731>

¹⁴ *Courts Act:* https://finlex.fi/en/laki/kaannokset/2016/en20160673_20200842.pdf

¹⁵ *Finnish Courts. Judicial Appointments Board:*

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/lautakunnat/tuomarint.html#>

¹⁶ *European Center for Parliamentary Research and Documentation. Request No 4266 - Appointing of judges.*

Eduskunta. 7 January 2020: www.ecprd.org

Teisminių paskyrimų taryba (toliau – Taryba) yra nepriklausoma institucija, kuri yra atsakinga už pretendentų į teisėjus vertinimą ir motyvuoto patarimo skirti pretendentą į teisėjo pareigas pateikimą subjektams, kurie priima sprendimą skirti teisėją. Tarybą penkeriems metams sudaro Vyriausybė. Tarybos pirmininką siūlo Aukščiausiasis teismas, o pavaduotoją – Vyriausiasis administracinis teismas. Kiti Tarybos nariai yra: vieno iš apeliacinių teismų pirmininkas, vieno iš administracinių teismų pirmininkas, vieno iš apygardos teismų pirmininkas, vieno iš apeliacinių teismų teisėjas, vieno iš apygardos teismų teisėjas, du arba vienas administracinių teismų teisėjas, vienas specializuoto teismo teisėjas, vienas advokatas, vienas prokuroras ir vienas narys, atstovaujantis teisės mokslų sritį. Kiekvienas Tarybos narys turi jį pavaduojantį (pakaitinį) narį¹⁷ (Teismų įstatymo 20 sk. 1 str.).

Taryba nevertina pretendentų į Aukščiausiojo Teismo ir Vyriausiojo administracinio teismo teisėjus.

Pagal Teismų įstatymo 11 skyriaus 4 straipsnį, apie laisvas teisėjo pareigas, į kurias galima pretenduoti, paskelbiama viešai.

Vadovaujantis Teismų įstatymo 11 skyriaus 5 straipsniu, Nacionalinė teismų administracija yra atsakinga už praktinių klausimų, susijusių su atranka į laisvas teisėjo pareigas, sprendimą pagal teismo, kuriame priimtas sprendimas skelbti atranką, pateiktas instrukcijas. Nacionalinė teismų administracija sudaro pretendentų į teisėjus oficialių ir kitų nuopelnų, į kuriuos turėtų atsižvelgti teismas, paskelbęs apie atranką į laisvas teisėjo pareigas, santrauką ir pateikia ją tam teismui bei Teisminių paskyrimų tarybai.

Taryba, prieš pateikdama siūlymą teisingumo ministrui dėl siūlomo skirti į pareigas pretendento į teisėjus, visuomet paprašo teismo, kuris priėmė sprendimą skelbti teisėjo atranką, pateikti savo nuomonę dėl atrankoje dalyvaujančių pretendentų. Nuomonę dėl pretendentų į apygardos (pirmosios instancijos bendrosios kompetencijos) teismo teisėjus Taryba paprašo pateikti ne tik to apygardos teismo, kuris paskelbė teisėjo atranką, bet ir atitinkamo (vieno iš penkių) apeliacinio teismo. Iki Tarybos siūlymo pretendentą skirti į teisėjo pareigas pateikimo, visiems pretendentams yra suteikiama galimybė pateikti savo poziciją dėl jų kandidatūrų atžvilgiu pateiktų nuomonių ar kitų pareiškimų, kurie yra pateikti atrankos proceso metu (Teismų įstatymo 11 sk. 9 str.).

Teismų įstatymo 10 skyriaus 1 straipsnyje yra numatyti šie bendrieji reikalavimai pretendentams į teisėjus:

- būti Suomijos piliečiu;
- būti nepriekaištingos reputacijos;
- turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą – teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, išskyrus tarptautinės ir lyginamosios teisės magistro kvalifikacinius laipsnius;
- būti ankstesnėse pareigose teisme arba kitose pareigose pademonstravus žinias, būtinas turėti atitinkamoje veiklos srityje;
- turėti būtinas asmenines savybes, kurios reikalingos sėkmingai vykdyti pareigas.

Vokietija

Vadovaujantis Vokietijos Konstitucijos¹⁸ 92 straipsniu, šalies teismų sistemą sudaro federaliniai ir žemių teismai. Kaip bendrosios kompetencijos teismas federaliniu lygiu veikia tik Aukščiausiasis Teismas (vok. *Bundesgerichtshof*). Žemių lygiu, kaip pirmosios instancijos bendrosios kompetencijos teismai, veikia žemių teismai (*Landesgerichte*).

¹⁷ *Finnish Courts. Members of the Judicial Appointments Board. Composition of the Judicial Appointments Board 15.5.2020-14.5.2025:*

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/en/index/tuomioistuinelaitos/lautakunnat/tuomarin/tuomarinvalintalautakunnanjasenet.html#>

¹⁸ *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland:* <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

Žemių teisėjų veiklą ir jų atranką reglamentuoja Teisėjų įstatymas¹⁹. Visų pirma pažymėtina, jog šalia profesionalių teisėjų (*Berufsrichter*) kai kuriais atvejais ir tik tam tikrose bylose Vokietijos teismuose veikia ir prisiekusieji (tarėjai, garbės teisėjai) (*Ehrenamtliche Richter*), kurie nėra profesionalūs teisėjai. Toliau aptariama tik profesionalių teisėjų atrankos tvarka.

Teisėjų įstatymo 5 straipsnis nustato, jog teisėju gali būti universitetinį teisinį išsilavinimą įgijęs asmuo, kuris išlaiko nustatytus pirmojo lygio valstybinius egzaminus, baigia paruošiamąją tarnybą teisėjo pareigoms užimti ir išlaiko antrojo lygio valstybinius egzaminus.

5b straipsnis nustato, jog paruošiamoji tarnyba teisėjo pareigoms užimti trunka dvejus metus, jos metu asmuo privalo atlikti praktiką eilėje institucijų: bendrosios kompetencijos civilinių bylų teisme, bendrosios kompetencijos baudžiamųjų bylų teisme, teismų administracijoje, advokatūroje. Kiekvienoje iš institucijų praktika turi trukti ne trumpiau nei 3 mėn.

Įstatymas atskirai nustato, jog teisėjo pareigas gali užimti ir teisės profesoriaus laipsnį turintis asmuo, be aukščiau minėtų parengiamųjų veiklų.

Įstatymo 9 straipsnis nustato pagrindines sąlygas asmeniui užimti teisėjo pareigas. Kad asmuo galėtų užimti teisėjo pareigas, jis privalo:

- būti vokiečiu Konstitucijos 116 straipsnio prasme (t. y., asmeniu, turinčiu Vokietijos pilietybę, arba asmeniu, kuris kaip pabėgėlis ar perkeltasis vokiečių tautybės asmuo, jo sutuoktinis ar palikuonis buvo priimtas Vokietijos Reicho teritorijoje 1937 m. sienomis);
- būti lojalus Vokietijos konstitucinei santvarkai;
- atitikti aukščiau minėtus išsilavinimo ir kvalifikacijos reikalavimus;
- turėti pakankamus socialinius įgūdžius.

Pagal bendrą taisyklę, žemių teisėjų atrankos kompetencija priklauso žemių vyriausybėms. Faktiškai tai reiškia, kad Vokietijoje galioja 16 atskirų pirmosios instancijos teismų teisėjų atrankos tvarkų.

Kai kuriose federacinėse žemėse, pirmosios instancijos teismų teisėjų atranką organizuoja ir vykdo aukštesnės instancijos žemių teismai. Kitose federacinėse žemėse atranką vykdo atitinkamos žemės teisingumo ministerija, kartu dalyvaujant aukštesnės instancijos teismui ir vyriausiojo prokuroro tarnybai ir kt.

Pažymėtina, jog nepaisant aukščiau paminėtų skirtingų institucinių sąrangų, šių institucijų apimtyje daugeliu atvejų žemių teismų teisėjų atranką vykdo specialūs tam tikslui sudaryti komitetai. Tokių komitetų steigimo teisę nustato Konstitucijos 98(4) straipsnis. Minėtame Konstitucijos straipsnyje nurodoma, jog federacinės žemės gali nustatyti, kad žemės teisingumo ministras kartu su teisėjų atrankos komitetu spręstų dėl teisėjų skyrimo žemėje, tad atitinkami teisėjų atrankos komitetai veikia 9 iš 16 federacinių žemių.

Visgi pažymėtina, jog tokie komitetai atskirose federacinėse žemėse tai pat turi kiek skirtingas funkcijas. Vienose federacinėse žemėse tokie komitetai veikia kaip nuolatinis teisėjų atrankos institutas, kitose – kaip patariamasis organas, o dar kitais atvejais – komitetas į skyrimo procedūrą įsitraukia tik ginčo dėl skyrimo atvejais.

Pavyzdžiui, Badeno-Viurtembergo žemės teisėjų ir advokatų įstatymo²⁰ 46 straipsnis nustato, jog teisėjų atrankos komitetą sudaro 6 teisėjai (nuolatiniai nariai), 2 teisėjai iš tam tikrų bylų skyriaus – pagal poreikį (nenuolatiniai nariai), 6 landtago nariai, 1 advokatūros atstovas. Komiteto posėdžiams vadovauja teisingumo ministras arba jo pavaduotojas.

Atstovai į komitetą išrenkami kiekvienos naujos landtago kadencijos pradžioje, vadovaujantis proporcingu landtago partijų atstovavimu. Teisėjų atstovus taip pat išrenka landtagas, slaptu balsavimu, advokatūros atstovas skiriamas advokatūros savivaldos teikimu.

Komiteto posėdžiai yra uždari (56 str.). Ministras komiteto posėdyje pristato konkurse dalyvaujančių asmenų kandidatūras. Komiteto nariai posėdyje tikrina kandidatų tinkamumą ir skiria kandidatams balus. Komitetas sprendimus priima paprasta balsų dauguma. Komiteto posėdis ir

¹⁹ *Deutsches Richtergesetz*: <https://www.gesetze-im-internet.de/drig/>

²⁰ *Landesrichter- und -staatsanwaltsgesetz (LRiStAG)*:

<https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/jlr-RiGBW2000pP39/part/X>

priimti sprendimai laikomi teisėtais jei posėdyje dalyvavo daugiau kaip pusė balsavimo teisę turinčių narių (57–58 str.). Komitetui išrinkus teisėjus, teisingumo ministras privalo atlikti tolimesnius formalius veiksmus, kad asmuo būtų paskirtas į teisėjo pareigas.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

vyresnysis patarėjas Vidmantas Punelis

Tel. (8 5) 239 6186, el. p. vidmantas.punelis@lrs.lt

Patarėja Dalia Juknevičiūtė

Tel. (8 5) 239 6185, el. p. dalia.jukneviiciute@lrs.lt

Patarėjas Tomas Lavišius

Tel. (8 5) 209 6181, el. p. tomas.lavisius@lrs.lt

Patarėjas Mindaugas Skačkauskas

Tel. (8 5) 209 6193, el. p. mindaugas.skackauskas@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2024